

ॐ

श्रीयजुर्वेदीय संध्या तथा पुजनकर्म

प्रथम पोथी.

संशोधक—लट् रामशंकर मोनल.

भोक्ष भंटीर-अमदावाद.

आकाशोना कल्याण भाटे विना भूष्ये आपव प्रभट -रता,
वैष्णवोना दास,

भंगुलार्थ लालदास.

राजभट्टतानी पोण, अक्षपुरी-अमदावाद.

संवत् १८७८ अभात्रीक. प्रथम आवृत्ति. प्रत २०००.

१८००७

श्लोको.

- १ यं ब्रह्मावर्षेष्टं द्रष्टुमर्हतः स्तुन्वन्ति दिव्यैः स्तवैर्,
 वैदैः सांगपदकम्बोपनिषदैर्गायन्ति यं सामगाः ।
 ध्यानावस्थिततद्गतेन मनसा, पश्यन्ति यं योगिनो,
 यस्यांतं न विदुः सुरासुरगणा, देवाय तस्मै नमः ॥
- २ वैद्यं यस्य पिता क्षमा य जननी, शान्तिश्चिरं गेहिनी,
 सत्यं सूनुरयं दया य भगिनी, आता मनः संयमः ।
 शय्या भूमिनालं दिशोऽपि वसनं, ज्ञानामृतं लोभन—
 मेते यस्य कुटुम्बिनो वह सभे, कस्माद् भयं योगिनः ॥

अभङ्गनाद-सदागोस रौ?,
धी डायभंड ज्युगिली प्रिन्टींग प्रेरुभां
परीष देवीदास छगनबाबे छापी.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૦૭૧ - વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પ્રથમ પોદ

વિષય ૫૩૨:૪૬૪

ગુજરાતી કોપીરાઈટ-સંગ્રહ બાળશાળા.

અત્યારે પોળોમા બાળકો જ્યા ત્યા રજાના કરે છે. બચ્ચાણ કેળવણી આપવાને જ્યા ત્યા સગવડ છે. ધાર્મિક કેળવણીની જેવી તેવી સગવડ છે-અને છે તેના લાભ પણ ઘણા થોડાજ બ્રાહ્મણના બાળકો લે છે. બાકીના બ્રાહ્મણો તથા બ્રાહ્મણ સિવાયના અન્ય વર્ણો ધાર્મિક કેળવણીની આવશ્યકતા ચૂકી ગયા છે એમ કહીએ તો કાર્મ ખોટું નથી. ધાર્મિક કેળવણીને અભાવે બાળકો નિરંકુશપણે ખોટે રસ્તે જતાં જણાય છે અને આખી જીંદગી દુઃખમય ગાળે છે. આવી દુઃખની વાતો કરીએ તો પારાવાર છે.

આ વિચારને અમલમાં મુકવા માટે પોળે પોળે એક કલાક માટે બાળશાળા ખોલવી. પતાસા, પેના અગર પુસ્તકો વિગેરેની લાક્ષણિકતા આખી બાળકોને ભેગા કરવા. પ્રથમ સુદર વાતો સાથે કાંઈ દોહરા-પદ વિગેરે ગવરાવવા. પછી બ્રાહ્મણોને હુંડી સંધ્યા અને બ્રાહ્મણ સિવાય અન્ય બાળકોને શાનિકર્મ શીખવવું. આ બે પોથી થયા પછી થોડાં સ્તોત્ર તથા સહબોધની 'ધાર્મિક ત્રીજી પોથી' પણ શીખવવી. તે પોથીઓ કેવી ઢબથી નૈયાર થઈ છે તે આ પોથી વાંચવાથી કાંઈક ખ્યાલમાં આવશે. મોટી ઉમરના સ્ત્રીપુરુષોએ પણ આ પોથીઓ શીખવાની જરૂર છે. ધર્મ સાથે આયુષ્ય પણ વધે તેવું છે.

આ કાર્યમાં શુરૂ તરીકે કામ કરવા માટે બ્રાહ્મણોએ પોતાની દરજ સચળ તૈયાર થવું જોઈએ. નિયમીત કામ કરનારને દર માસે રૂ. ૫૦ જેટલું આપવામાં આવશે. પેનશનર અમર નિવૃત્તિવાળા સરકારી અધિકારીઓએ એક કલાક આપવા કૃપા કરવી જોઈએ. ગરીબ વર્ગના બાળકો માટે કાચર થવું નહીં. ઉત્સાહી માણસો આ

કાર્ય ઉઠાવી લેશે તો ઘણોજ રાજ થઇશ. જરા ખંતની અને નિયમીત પણાની જરૂર છે. બાકી આટલો કલાક તો તમે ગમે ત્યાં ફેંકી દેતા હશેજી. બની શકે તેવું છે.

બહાર ગામવાળા સજ્જન પુરૂષો આ પ્રમાણે પોતાના ગામમાં કરશે તો તેમને પણ ઘણો લાભ થશે.

લાલ અમદાવાદમાં રાયપુર બાકુની પોળમાં રાધાવલ્લભના મંદીરમાં સાંજે ૫ થી ૬ બાળશાળા ચાલે છે. જેવા જેવી છે. તોશાની બાળકો ડાહ્યાં બની ગયાં છે. અને રૂડા પદો તથા દોહરા ગાય છે.

સેવક, રામશંકર મોનજી.

નિવેદન.

નિયતં કુરુ કર્મ ત્વં, કર્મ બ્યાયો હ્યકર્મણઃ ।

શરીરયાત્રાપિ ચ તે, ન પ્રસિદ્ધયેદકર્મણઃ ॥ ભગ. ગી. ૩-૮

જામનગરવાળાની દુકાનમાં મીઠાઈ તો ઘણા ઘણા પ્રકારની છે પણ આપણી પાસે બે પૈસા જ હોય તો બે પૈસાનો માલજ માગી શકાય-વિશેષતી ઇચ્છા કરી શકાય નહીં. તેમ સનાતન ધર્મ રૂપી મોટી દુકાનમાં સધ્યાવંદનાદિ ઘણા પ્રકારના કર્મો રૂપી મીઠાઈ ભરી છે. પણ આપણી પાસે ધર્મ ક્રિયા કરવા માટે વખત ક્યાં છે ! નવો જમાનો તો એમજ પૂછે છે કે સંધ્યા કરવાથી વિશેષ શું છે ? કદાચ તેનો મહીમા કાંઈ જાણ્યો અગર તેવા સંસ્કારવાળા માતા પિતાને ઘેર જન્મ થયો હોય તો પણ 'No time' (અવકાશ નથી-કુરસદ નથી) એવા દોષમાંથી બાગ્યેજ બચી શકે છે. કદાચ કુરસદ મેળવે છે તો ધર્મક્રિયાનો વિસ્તાર દેખીને તે તમને ખૂબી મળી રાખી શકતા નથી. પરિણામે કર્મબ્રહ્મ થતા જામનગરમાં જોઈ તો

ધણી પણ ફરે તે ચરે, પ્રયત્ન કરનારને પ્રભુ મદદ કરે છે; એમ સમજી આસ્તિક બ્રાહ્મણોને મંદિરમાં પોતાના કર્તવ્યનો લાભ મળે એવા સહવિચારથી આ કાર્ય હાથ લીધું છે. અકરણે મંદકરણં વરં। (ન કરવા કરતાં થોડું કરવું સારું છે).

દેશપરદેશના અગર સગાઝાલાના અગર પાડોશીના અગર ધંધાના હજાર કામ કરતાં થાક લાગતો નથી. અલી અને ચીકાની વાતો સાંભળતાં કલાકો ચાલ્યા જાય તોપણ થાક લાગતો નથી. પણ આ કામ કરતાં જીવ થાકી જાય છે. સવારના પહોરમાં આ પીવા વખતે રકાબી, ખાંસો અને ચમચો (ત્રણ) લેવામાં જોડો આનંદ આવે છે એટલો જ આનંદ તે ત્રણને બદલે બીજા ત્રણ (પંચ-પાત્ર, ત્રમાણી અને આચમની) લેતાં આવે તો બેડો પાર. શરીરના પોપણ માટે જેમ ભોજન આવશ્યક છે તેમ મનના પોપણ માટે સંધ્યાવંદનાદિ ક્રિયાની જરૂર છે. યુરોપ અમેરિકાના તત્ત્વવેત્તાઓ પણ રૂપિ મુનીઓના ક્રિયાના બંધારણથી પ્રસન્ન થઈ ગયા છે ત્યારે આપ-જીને તે ફારસ જેવું લાગે છે. સંધ્યાવંદનાદિ ક્રિયા કરવામાં આપ-જીને પોતાને મોટો લાભ છે-તેથી આગસ લડી જાય છે, શરીર તથા મન બેઉ સ્વચ્છ તથા પવિત્ર થતાં જાય છે. અનુભવમાં મુકવાથી વિશેષ ખાત્રી થશે. કારણકે જેમ જોળ ખાવાથી ગળપણ જણાય છે તેમ સંધ્યાવંદનાદિ ક્રિયા શરૂ કરીએ છીએ તે દિવસથીજ શરીર તથા મનમાં કાંઈ ઓર ચમત્કાર જણાય છે. જૈનો સમાગ તથા પરિક્રમણના રૂપમાં અને મુસલમાનો નીમાજના રૂપમાં આવી કાંઈ ક્રિયા કરીને મનને ક્ષત કરી રહ્યા છે. :તાત્પર્ય આ ક્રિયા કોઈ નવીન અગર નુકશાન કર્તા નથી. સવારના વખતને સાવધાનતા પૂર્વક આ ક્રિયામાં વાળી લેવા ચૂકવું નહીં.

સૌએ પોતપોતાના વેદની સંધ્યા કરવી જોઈએ, પણ તે વેદમાં

અત્રી સંક્ષેપ સંધ્યા ન હોય તો તેમણે આ સંધ્યાનો ઉપયોગ કરવા ચૂકવું નહીં. આ પુસ્તક પ્રમાણે રૂડા સંસ્કાર પડ્યા પછી પોતાના વેદ પ્રમાણે સંધ્યા સુખેથી શીખી શકાશે.

વિદ્વતા બતાવવા આ કાર્ય કયું નથી. કાંઈ ભૂલચુક હોય તો સુધારીને વાચશેાળ અને લખવા જેવું હોય તો રાગદ્રોપની ક્ષુદ્રતાના લાગ કરી નિર્મળ બાવથી-સુખેથી વાખશેાળ; જેથી બીજી આવૃત્તિ વખતે સુધારે થઈ શકે: પાઠશાળાના શાસ્ત્રીજીઓ તથા ગુજરાતી અને અંગ્રેજી નિશાળના માસ્તરો પોતાની કલાસના બ્રાહ્મણના બાળકોને સંધ્યા શીખવશે અગર શીખે એવો રસમય ઉપદેશ આપશે એવી મારી નમૂ નિર્નંતી છે. આ પુસ્તક વાંચનાર માતા પિતા તથા બાઈંગના ઉપરીઓ તથા પુણ્ય કથા કરનારાઓ પણ બાળકો અગર શ્રોતાઓ પ્રત્યેની પોતાની ફરજ બજાવશે એવી વિનંતી છે.

મોક્ષમંદીર અમદાવાદ } સેવક રામશંકર મોનજી ભટ્ટ.
મંવર ૧૯૭૮ અખાત્રીજ

દાહરે—રાતે વહેલા જે સુવે, વહેલા ઉઠે વીર;
બળ બુદ્ધિ બહુ ધનવદે, મુખમાં રહે શરીર.

અથ પ્રાતઃ સ્મરણમ્

(બાળબોધ ભણેલા તથા સામાન્ય ગુજરાતી જાણવાવાળા પણ આ ગ્રન્થનો સારી રીતે ઉપયોગ કરી શકે તેટલા માટે શ્લોકો તથા મંત્રો ગુજરાતી ટાઇપમાં છપાવ્યા છે.)

પ્રાતઃ સ્મરામિ ભવતીતિહરં મહેશં ।

ગંગાધરં વૃષભવાહનમંબિકેશમ્ ॥

ખટવાંગશૂલવરદાભયહસ્તમીશં ।

સંસારરોગહરમૌષધમદ્વિતીયમ્ ॥

આંખ ઉઘડતાની સાથે આ શ્લોક બોલવો, તેથી વધારે અન-
કાશ હોય તો ઓં નમઃ શિવાય, શ્રીકૃષ્ણસૂરણું મમ, શ્રીરામ, વિગેરે
નામસ્મરણ કરવું. જેથી કળ્મષો અગર કંકાસ થાય તેવું કાંઈ બોલવું
નહીં; સાંભળવું નહીં અગર જોવું નહીં. તાત્પર્ય પ્રાતઃકાળ શાંતીમાં
પસાર કરવા માટે ઘાઁજ ધ્યાન આપવું. માતૃપિતાને પગે લાગવું.
અને સરખે સરખાને જયશ્રીકૃષ્ણ કહેવા.

દાતણુ વિધિ.

આવળના દાતણુથી મુખ ઘસીને સાફ કરવું. મસી અગર પાવન-
દુર જેવા અષ્ટ કરનારા અગર ખરયાળ સાધનથી દુર રહેવું. દાતણુને
બહાને બોટલે બેસી તડાકા મારીને નકામો વખત ગાળવો ન જોઈએ.
તેને માટે દસ પંદર મીનીટથી વધારે વખત ક્ષેવો બ્યાબ્યા નથી.

શૌચ વિધિ.

ગુદા તથા હાથ સાફ કરવામાં જળનો તથા માટીનો ઉપયોગ
ચોખ્ખી રીતે કરવો. તે પછી પાંચ સાત કોગળા કરી તથા પગ
ઘોષને ઘરમાં જવું.

સ્નાન વિધિ.

સ્નાન માટે ગંદુ અગર વાશી જળ વાપરવું નહીં. અને ત્યાં
સુધી ઠંડા પાણીથી સ્નાન કરવું, પ્રથમ હાથમાં જળ લઈ નીચેનો
સંકલ્પ બોલવો, અને પછી “ગંગા, યમુના, ગોદાવરી, સિંધુ, સરસ્વતી,
નર્મદા ” વિગેરે પવિત્ર તિર્થોનાં નામ લેતાં લેતાં સ્નાન કરવું. જેઓ
ચોળીને સ્નાન કરતા નથી તેઓને ખસ, ગુખડાં, ખરજવાં વિગેરે
થાય છે માટે ભેંસ પાણીમાં પડીને બહાર નીકળે છે તેમ ન કરવું
જોઈએ. જુલશ વિગેરે સનાતન ધર્મનાં લાંછન છે. માટે શુદ્ધ માતા
પિતાના પવિત્ર આગકેને જુલશ ન હોવા જોઈએ. માથે પણ જળ
રેડીને માથું ચોળી નહાવું જોઈએ.

સંકલ્પ—અત્રાઘ મહાભાંગલ્ય ક્ષણપ્રદ અમુક માસે, અમુક પક્ષે, અમુક તિથૌ, અમુક વાસરે, મમ શરીર શુદ્ધ્યર્થે પ્રાતઃસ્નાનમ્ અહમ્ કરિષ્યે. (માસ, પક્ષ, તિથિ તથા વારનાં સંસ્કૃત નામો ન આવડે તો ગુજરાતીમાં બોલવાં.)

સ્નાન કર્યા પછી ટુવાલ અગર પંચીયાથી શરીરને બરાબર ધ્યાનપૂર્વક લુછીને રેશમી અગર કંતાનનું પવિત્ર વસ્ત્ર પહેરવું. તે ન હોય તો સુતરાઉ ધોઝેલું વસ્ત્ર પહેરવું; અને ડાબે ખભે ટુવાલ અગર પવિત્ર વસ્ત્ર રાખવું.

સંધ્યા તથા પુજન વિધિની તૈયારી.

આ પ્રમાણે તૈયાર થયા પછી નિચે બતાવેલી સામગ્રિ પોતા સામે ગોડવીને પવિત્ર આમન ઉપર સ્વસ્થ ચિત્તથી પૂર્વ અગર ઉત્તર તરફ ટટાર બેસવું. ઘરમાં જ્યાં વધારે શાંતી રહેતી હોય તે જગ્યા સંધ્યા તથા દેવશેવા માટે મુકરર કરવી.

[આસન, પંચમાત્ર, ત્રભાણી, આચમની, ધીની દીવેટ વાળી દીવી તથા દીવાસળીની પેટી, ચંદન, ભસ્મ, માળા, ધૂપ, પુષ્પ, દેવ (મૂર્તિ અગર છબી.)]

આપણા ઉપર તેત્રીશ કરોડ દેવતાઓનો હક્ક છે અને આપણે પણ તે સૌ માન્ય છે પણ તે તમામ આપણા સીંહાસનમાં સમાય તેમ નથી માટે શીવ અગર વિષ્ણુ અગર તે બેઠેલા એકેકી મૂર્તિ પુજનમાં પધરાવવી. વધારે દેવ બેળા કરવાથી પ્રેમ ઘટી જશે—“યોદું કરો પણ અથાગ પ્રેમથી કરો. ”

થોડા દેવ હશે તો તમારા આળસુ-જીલકાવાળા પુત્રો પણ કોઈ દિવસે શેવા કરશે. કારણકે તેઓ આવી જાણ તરખડમાં ઉતરવા રાજી હોતા નથી.

ભાવના—‘કોઈ પણ આવશ્યક કાર્ય શરૂ કર્યા પહેલાં તેમાં શ્રદ્ધાને કેળવવી જોઈએ’ એવો ઉન્નતિનો નિયમ છે કારણ કે—
 “શ્રદ્ધા સકળ સુખમૂળ છે, શ્રદ્ધા વિના બધું ધૂળ છે.”

માટે ઉપર પ્રમાણે તૈયાર થયા પછી આ કાર્યમાં શ્રદ્ધાને કેળવવા માટે સ્વસ્થ ચિત્તથી મનને પૂછવું કે—હું કોણ છું? અને મારું કર્તવ્ય શું? તેના જવાબમાં વિચારવું કે—

૧. જે રૂપિઓના પવિત્ર અને સાદા જીવનની સુગંધ અધ્યાપિપર્યંત સમસ્ત દુનિયાના તત્ત્વવેત્તાઓને આનંદ આપી રહી છે—જેઓનાં સંતોષ અને સદાચરણ, અતુકરણ કરનારને, અધ્યાપિપર્યંત ફળ આપી રહ્યાં છે; જેઓનાં લખેલાં સદ્ગ્રંથોનો વારસો દુનિયા હજી સુધી ભોગવી રહી છે—તે સમર્થ રૂપિયોમાંના એકનો હું **બાળક છઉં—માટે પામરપણું મને છાજતું નથી—**સિંહનાં બચ્ચાં સિંહ હોવાં જોઈએ.

૨. જે ધર્મમાં રામકૃષ્ણાદિ નામ ધારણ કરીને સાક્ષાત્ ઈશ્વરે અવતાર લીધા છે, જે ધર્મમાં વેદ, ઉપનિષદો, ગીતા, પુરાણો અને સ્મૃતિઓ આદિ અખુટ જ્ઞાનધન છે, અને જે ધર્મના શિક્ષણ માટે શ્રી આદ્યશંકરાચાર્ય, શ્રીમદ્ વલ્લભાચાર્ય, શ્રીમદ્ રામાનુજાચાર્ય, સ્વામીશ્રી સહજાનંદજી, ભક્તરાજ કપીર, નરસિંહમહેતા, તુકારામ, મીરાં, મહાત્મા તુલસીદાસજી, મહાત્મા રામકૃષ્ણ પરમહંસ, સ્વામી રામતીર્થ, સ્વામી વિવેકાનંદજી આદિ સમર્થ સંતો લીલાતનુ ધારણ કરી ગયા છે, તે સનાતન ધર્મનો હું એક અનુયાયી છઉં—**માટે નાસ્તિકતા મને ઘટતી નથી.**

૩. પ્રભુના નામ સિવાય કોઈ અમર નથી. આ મારો દેહ પણ એકવાર પડવાનો છે અને તેની સાથે આ જે મારું દેખાય છે તે પણ રૂના થવાનું છે. માટે મારે દેહના સુખના કરતાં આત્મિક સુખ માટે

વધારે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. હું અંદરથી જોહું છઉં તે ચૈતન્ય સ્વરૂપ છઉં. આળસ, અનીતિ અને ઐશારામ આ લોક અને પરલોક બગાડનારાં છે. (જેવી ભાવના તેવું રૂળ સમજી ભાવના ઉત્તમ કરવી જોઈએ.)

ભસ્મ વિધિ:—ભસ્મને ડાબા હાથમાં સુકીને તેના ઉપર જમણા હાથ સંપુટની માફક રાખીને નીચેના મંત્રથી પવિત્ર કરવી.

[ૐ અગ્નિરિતિ ભસ્મ, વાયુરિતિ ભસ્મ, જલમિતિ ભસ્મ, સ્થલમિતિ ભસ્મ, ઓમેતિ ભસ્મ, સર્વે હવા ઇદં ભસ્મ, મન એતાનિ ચક્ષૂંપિ ભસ્માનિ ॥]

આ પ્રમાણે પવિત્ર કર્યા પછી નીચેના મંત્ર વડે તેમાં થોડું જળ નાંખવું.

[ૐ આપો જ્યોતી રસોડમૃતં બ્રહ્મભૂવઃ સ્વરોમ્ ॥]

તે પછી નીચેના મંત્રથી તે ભસ્મને અન્ને હાથની વચલી ત્રણ આંગળીથી મસાવી.

[ૐ ત્ર્યંબકં યજ્ઞમહે સુગંધિં પુષ્ટિવર્ધનમ્ । ઉવાંરકમિવ બંધનાન્મૃત્યોર્મુક્તીયમામૃતાત્ ॥]

પછી આ ભસ્મ સૂર્યને બતાવીને “ ૐ નમઃ શિવાય ” ના મંત્રથી તે ભસ્મવડે લલાટમાં, છાતી ઉપર તથા ખભા ઉપર ત્રિપુંડ (ત્રણ આડી રેખાઓ) કરવી.

આ પ્રમાણે તૈયાર થયા પછી જે હાથ ઘોઘ નાંખી જમણા હાથમાં જળ લઇને આયમન કરવું. (દરેક વખતે આયમન કર્યા પછી જમણા હાથ ઘોઘ નાંખવાનું ચૂકવું નહિ.) પછી નીચેના ગાયત્રીમંત્ર જોડીને શિખા બાંધવી.

[ૐ । ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ ૐ તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ । ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત્ ૐ ॥]

પછી [ૐ ભૂઃ પુનાતુ, ૐ ભુવઃ પુનાતુ, ૐ સ્વઃ પુનાતુ]
એવા ત્રણ શબ્દોથી ત્રણ આયમન લેવાં.

પછી માર્જન-જમણા હાથની આંગળીઓ ઉપર જળ રાખી,
નીચેનો મંત્ર બોલતાં બોલતાં, માથા ઉપર તે જળ છાંટવું.

[ૐ અપવિત્રઃ પવિત્રો વા, સર્વાવસ્થાં ગતોઽપિ વા;

યઃ સ્મરેત્પુંડરીકાક્ષં, સ બ્રાહ્મભ્યંતરઃ શુચિઃ ॥

[અર્થ-હે કમળ સરખી આંખોવાળા શ્રીકૃષ્ણ-રામ અગર
જેને વેદાંતીઓ બ્રહ્મ કહે છે તે, હું તો અપવિત્ર અગર પવિત્ર છું-
દરેક અવસ્થામાં ગએલો છું-(પણ એટલું જાણું છું કે) જે
કોઈ તમારું સ્મરણ કરે તે અંતર અને બહારથી પવિત્ર છે-આ મંત્ર
પ્રભુ સ્મરણનો મહિમા બતાવે છે. પછી નીચેનો મંત્ર બોલીને આસ-
નને માર્જન કરવું.

ૐ પૃથિવ ત્વયા ધૃતા લોકા, દેવિ ત્વં વિષ્ણુના ધૃતા;

ત્વં ચ ધારય માં દેવિ, પવિત્રં કુર આસનમ ॥

પછી બે આયમન લઈને પ્રાણાયામ કરવો. પ્રાણાયામ કરવા
પહેલાં તપાસવું કે આપણે ડોસીના મારફ વાંકા તો બેઠા નથીને.
તેમ બેઠા હોઈએ તો સાવધાનતાથી ટટાર બેસી જવું. પ્રાણાયામનો
વિધિ નિચે પ્રમાણે છે-આંખો બંધ કરી દેવી, ઈંદ્રિયો તથા મનને
બહારના વિષયોમાંથી ખેંચી લેવાં. ડાબા નસકોરાથી થોડો પવન
બહાર કાઢીને જમણા હાથની ટચલી તથા તેની પાસેની આંગળી
વતી ડાબા નસકોરાને દબાવવું અને જમણા નસકોરાંથી બહારના
અમૃતમય પવનને અને તેટલો ખેંચવો અને પછી તે નસકોરું પણ
બંધ કરવું તથા ગુદાને સંકોચવી. પછી ડોકને નીચી નમાવીને નીચેનો
મંત્ર ત્રણવાર મનમાં સ્મરી જવો. આ પ્રમાણે કર્યા પછી ડોકને
પ્રથમની માફક ઊંચી કરવી અને નાભીને (હૃદય) યથાશક્તિ

વાંસા તરફ ખેંચી ડાબા નસકોરા ઉપર મુકેલી આંગળીઓ ઉપાડી દેવી અને અંદરના પવનને ધીમે ધીમે નીકળવા દેવો. આ પ્રમાણે બે તો ધીમે ધીમે આવા ત્રણ પ્રાણુયામ કરતાં શીખવું; નહીંતો એકતો જરૂર કરવો.

(ઐ ભૂઃ ઐ ભુવઃ ઐ સ્વઃ ઐ મહઃ ઐ જનઃ ઐ તપઃ ઐ સત્યં ઐ તત્સવિતુર્વરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ ધિયો યો નઃ પ્રચોદયાત્ ॥ ઐ આપો જ્યોતી રસોઽમૃતં બ્રહ્મ ભૂભુવઃ સ્વરોમા ॥

આ પ્રમાણે સ્વસ્થ થયા પછી સંધ્યાનો સંકલ્પ નીચે પ્રમાણે કરવો.

• (અત્રાધ મહામાંગલ્ય પ્રદે, અમુક માસં, અમુક પક્ષે, અમુક તિથૌ, અમુક વાસરે, મમોપાત્ત દુરિતક્ષયાર્થં પ્રાતઃસંધ્યોપાસનમહં કરિષ્યે ॥ સુચના—બપોરે સંધ્યા કરો ત્યારે “મધ્યાન સંધ્યોપાસનમહં કરિષ્યે ” એમ કહેવું અને સાંજે સંધ્યા કરો ત્યારે “સાયં-સંધ્યોપાસનમહં કરિષ્યે ” એમ કહેવું.

પછી બે હાથ જોડીને નીચેના મંત્રથી ગાયત્રીનું આવાહન કરવું.

ઐ । ગાયત્રીં ત્ર્યક્ષરાં બ્રાહ્મણં, સાક્ષસૂત્રકમંડલુમ્ ।

રક્તવન્નાં ચતુર્વક્ત્રાં, હંસવાહનસંસ્થિતામ્ ॥ ૧ ॥

બ્રહ્માણીં બ્રહ્મદૈવત્યાં, બ્રહ્મલોકનિવાસિનીમ્ ।

આવાહયામ્યહં દેવિ, માયાંતીં સૂર્યમંડલાત્ ॥ ૨ ॥

આગચ્છ વરદે દેવિ, ત્ર્યક્ષરે બ્રહ્મવાદિનિ ।

ગાયત્રિ છંદસાં માતર્, બ્રહ્મયોનિ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૩ ॥

આ પ્રમાણે આવાહન કર્યા પછી નીચેના મંત્રો બોલીને મુસ્તકપર માર્જન કરવું.

(ઐ આપો હિ ધા મયોભુવસ્તા ન ઊજર્જે દધાતન, મહેર-ભુવ ચક્ષસે ॥૧॥ ઐ યો વઃ શિવતમે રસસ્તસ્ય ભાજયતેહ નઃ,

દશતીરિવ માનરઃ ॥૨॥ ૐ તસ્મા અરક્તં મામ વો યસ્ય ક્ષયાય
જિન્વયથ, આપોજનયથા ચ નઃ ॥ ૩ ॥

પછી નીચેના મંત્રો બોલીને મંત્રાયમન લેવું ! પૂર્વના તમામ
પાપને યાગવા માટે આ મંત્રાયમન થાય છે.

(ૐ સૂર્યશ્ચ મા મન્યુશ્ચ મન્યુપતયશ્ચ મન્યુકૃતેભ્યઃ પાપેભ્યો
રક્ષંતામ્, યદ્રાત્યા પાપમકાર્પિ મનસા વાચા હસ્તાભ્યાં, પદ્ભ્યામુદરેણ
શિશ્ના, રાત્રિસ્તદવલુંપતુ, યત્કિંચદ્દરિતં મયિ ઇદમહં મામમૃતયોનાૌ
સૂર્યે જ્યોતિષિ ગુહોમિ સ્વાહા ॥)

અધર્મર્ષણુ—અંતરમાંથી પાપને ખેંચી દૂર ફેંકી દેનારો મંત્ર—
આ પ્રમાણે કર્યા પછી જમણા હાથની હથેળીમાં જળ લેઈ તે
હથેળીને જમણા નસકોરા પાસે રાખવી અને ડાબું નસકોડું ડાબા
હાથના અંગુડાથી દબાવી દેવું. પછી નીચેના મંત્ર મનમાં બોલીને
તે જળમાં જમણા નસકોરામાંથી શ્વાસને જવા દેવો.

ૐ દ્રુપદાદિવ મુમુચ્યાનઃ, સ્વિન્નઃ સ્નાતો મલાદિવ;

પૂતં પવિત્રેણ વાજ્યમાપઃ, શુન્ધન્તુ ચૈનસઃ ॥ ૧ ॥

આ પ્રમાણે કર્યા પછી હાથ ધોઈને હથેળીમાં જળ લેઈને
ગાયત્રીમંત્ર બોલીને સૂર્યને ત્રણ અર્ધ્ય આપવા, અનુકુળતા હોયતો
તે અર્ધ્યમાં ચંદન, પુષ્પ તથા ચોખા પણ નાખવાં.

પછી (ૐ અસાવાદિત્યો બ્રહ્મ) એ મંત્ર બોલતા બોલતાં
જમણા હાથમાં જળ લેઈને એસીને પોતાની આસપાસ પ્રદક્ષિણાની
રીતે છાંટવું. પછી આયમન લેઈ એક પ્રાણુયામ કરી જવો.

સૂર્યનું ઉપસ્થાન—ગાયત્રીમંત્ર બોલીને અને અનુકુળતા હોય
તો નીચેના મંત્રો બોલીને સૂર્યનું ઉપસ્થાન કરવું. (અનુકુળતા હોય
તો વેદના થોડા ઘણા પણ મંત્રો શીખવાની, આ જે સુંદર તક છે
તે ખોવી નહીં.

ૐ ઉદ્ધયં તમસસ્પરિસ્વઃ પશ્યન્ત ઉત્તરમ્ ।

દેવં દેવત્રા સુર્યમગન્મ જ્યોતિરુત્તમમ્ ॥ ૧ ॥

ૐ ઉદુ ત્યં જાતવેદસં દેવં વ્વહન્તિ કેતવઃ ।

દશે વિશ્વાય સુર્યમ્ ॥ ૨ ॥

ૐ ચિત્રં દેવાનામુદગાદનીકં ચક્ષુર્મિત્રસ્ય વરુણસ્યાગ્નેઃ ।

આપ્રા ઘાવાપૃથિવીઃ અન્તરિક્ષગું સુર્યઃ આત્મા

જગતરતસ્થુષશ્ચ ॥ ૩ ॥

ૐ તચ્ચક્ષુદેવહિતં પુરસ્તાન્ધ્રકમુચ્યરત્ ।

પશ્યેમ શરદઃ શતં, જીવેમ શરદઃ શતં, (શુ)

શ્રાણુયામ શરદઃ શતં, પ્રજ્યવામ શરદઃ શતમદીનાઃ

સ્યામ શરદઃ શતં, ભૂયશ્ચ શરદઃ શતાત્ ॥ ૪ ॥

આ પ્રમાણે ઉપસ્થાન કર્યા પછી ૧૦, ૨૮ અગર ૧૦૮ ગાયત્રીમંત્રનો જાપ અથાગ પ્રેમથી કરવો કારણ કે

દાહરે—‘રામ રામ’ તો સખ કહે, ડંગ ઠાકોર અરૂ ચોર;

ખિના પ્રેમ રીતે નહીં, તુલસી નંદકીશોર—સીયાવરં

માળા ઉપર વસ્ત્ર ઢાંકીને માળા ફેરવવી.

જાપ પરિપૂર્ણ થતાં નીચેના મંત્રથી ગાયત્રીનું વિસર્જન કરવું.

ૐ ઉત્તમે શિખરે જાતા, ભૂમ્યાં પર્વતમૂર્ધનિ ।

બ્રાહ્મણેભ્યોભ્યનુજાતા, ગચ્છ દેવિ યથાસુખમ્ ॥

પછી દેહાભિમાનની નિવૃત્તિ માટે ગુરૂ, દેવ, ગાય તથા બ્રાહ્મણને નમસ્કાર કરવા. પોતાના દુસ્મનોને પણ સંભારીને પ્રણામ કરવા. નેનો મૂળ પાઠ નીચે પ્રમાણે છે તે અવકાશ હોયતો બોલવો.

(અમુક ગોત્રોમન્નોડહં, અમુક પ્રવરાન્વિતોડહં, શુકલ યજ્ઞઃ વેદાન્તર્ગત અમુક શાખાધ્યાયી, અમુક શર્મા અહમ્, ભો આચાર્ય, ત્વાં અભિવાદ્યામિ ભોઃ વૈશ્વાનર, ત્વાં અભિવાદ્યામિ ભોઃ સૂર્યા-

ચંદ્રમસૌ, યુવાં અભિવાદ્યામિ । ભો યાજ્ઞવલ્ક્ય, ત્વાં અભિવાદ્યામિ ।
ભો ઇશ્વર, ત્વાં અભિવાદ્યામિ ॥)

આ પ્રમાણે સૌને નમસ્કાર કર્યા પછી હાથમાં જળ લેઇને
(અનેન પ્રાતઃ સંધ્યાખ્યેન કર્મેણુ ભગવાન્ શ્રી પરમેશ્વરઃ પ્રીયતાં
ન મમ ।) એ પ્રમાણે બોલીને જળ નીચે મુકવું.

પ્રાતઃ સંધ્યા સમાપ્તમ.

પુજન વિધિ.

સંધ્યાનું જળ સૂંધીને ખીજા વાસણમાં અગર એકાન્તમાં
જ્યાં ન કચરાય ત્યાં ફેંકી દેવું. પછી ત્રિભાણીમાં શ્રી હાકારછ અગર
સીવલીંગ પધરાવવું અને સગવડ હોય તો થી, દૂધ, દહીં, મધ,
સાકરથી સ્નાન કરાવવું. સગવડ ન હોય તો પવિત્રજળ વાપરવું.
સ્નાન શરૂ કરો ત્યારથી રૂદ્રિતો ખીજો અધ્યાય જે આ ગ્રન્થમાં
(૧૪) મે પાને છે તેનો પાઠ ચાલુ કરવા. સ્નાન કરાવ્યા પછી પવિત્ર
વસ્ત્રથી પ્રભુને લુછી નાંખી વસ્ત્ર, ચંદન, પુષ્પ વિગેરે ધરાવવાં. તે
વખતે કાંઈ નૈવેદ્ય હોયતો ડીક. તેમાં તુળસીપત્ર મુકવું. (ભોજન
વખતે આપણને જે કાંઈ પ્રભુએ આપ્યું હોય તેનો ચોકસ તુળસી-
પત્ર સાથે પ્રભુને ધરાવવું.) ધીના દીવો નથા ઘૂપ પણ કરવા. પછી
આપણને આવડે તે આરતી ગ્રેમથી બોલવી. પંચપાત્રમાં આચમની
ખળગાવવાથી ટાકરીનો અર્થ સરશે. છેવટમાં આવા રૂડા પ્રભુ સામે
એકી નજરે થોડીવાર જોઈ રહેવું. પછી આંખો વીંચી દેવી-અંત-
રમાં ઉતરી જવું-શાંત થઈ જવું-મનમાં પ્રજ્ઞાભાવથી બોલવું કે ‘‘હિ
નાથ, મારા હૃદયમાં પ્રગટ થાઓ, પ્રગટ થાઓ, પાપીને પાવન કરો
આપ મારા હૃદયમાં ખીરાજો છો એવું સહગુરુ તથા શાસ્ત્રદ્વારા
જાણ્યું છે. આપને નિહાળવાની તીવ્ર ઇચ્છા થઈ છે. પાપરહિત

જીવન ગાળવા માટે હું તૈયાર થયો છું. કૃપા કરો. પછી વખત
હોય તો હાથ જોડીને સ્તુતિ કરવી કે,

દોહરો—નહીં વિદ્યા નહિં આહુ બળ, નહીં ખરચનકો દામ;
મોસે પતીત નીભાવીએ, સીયારામ ધનસ્થામ.—સીયાવર૦

૫૬.

બ્રહ્માનાની પત રાખ-પ્રભુ તારા બ્રહ્માનાની પત રાખ.
બ્રહ્માના માટે જો દુઃખ દેશે તો કોણુ જપે તારો જાપ-પ્રભુ તારા૦
ઝેર હતાં તેને અમૃત કીધાં, રાખી મીરાની લાજ-પ્રભુ તારા૦
રોહીદાસનું તમે શ્રીફળ લીધું, ન જોઈ જાત કે ભાત-પ્રભુ તારા૦
તાતીકદા તમે શીતળ કીધી, સુધન્વાને કાજ-પ્રભુ તારા૦
મહેતાને મંડળીક મારવા આવ્યો, કેદારો લાવ્યા મધરાત-પ્રભુ તારા૦
તુળસીના સ્વામીને કહું કરજોડી, અંતરની પુરજો આશ-પ્રભુ તારા૦

શ્લોકો.

વંદે દેવમુખાપતિં સુરગુરં વંદે જગત્કારણં,
વંદે પન્નગભૂષણં મૃગધરં વંદે પશૂનાં પતિમ્ ॥
વંદે સુર્યશશાંક વર્ણિતયનં, વંદે મુકુંદ પ્રિયં ।
વંદે ભક્તજનાશ્રયં ચવરદં, વંદે શિવમશંકરં ॥૨॥

યે હિ સંસ્પર્શજ ભોગા, દુઃખયોનય એવ તે;

આદ્યંતવંતઃ કૌંતેય, ન તેષુ રમતે યુધઃ ॥ ૨ ॥

ભગ. ગી. ૫-૨૨.

હું નાથ, હવે પેટ માટે પ્રવૃત્તિ કરવામાં માફ મન લાગશે
પણુ તેમ કરતાં પાપથી બચું અને આપને ન વિસરું, એવી સાવ-
ધાનતા મારામાં સદા રહેજો. પાપ, વિપય અને નિંદા માફ બુકું
કરનાર છું. એટલી વાત હું સદા યાદ રાખીશ.

સમાપ્ત.

શુકલ યજુર્વેદની રૂદ્રિનો ખીજો અધ્યાય.

(पुरुष शक्ति)

(આ અધ્યાયમાં પ્રભુના વિરાટ સ્વરૂપનું વર્ણન તથા પુજન છે. પુજન વિગેરે ઘણા પ્રસંગે આ અધ્યાય ગવાય છે માટે બ્રાહ્મણોએ શીખવે બોધવે).

હરિઃ ૐ ॥ સહસ્રશીર્ષા પુરુષઃ સહસ્રાક્ષઃ સહસ્રપાત્ ॥

सब्रूमिगुं सर्वतरपृत्वात्यतिष्ठदशाङ् गुलम् ॥ १ ॥

પુરુષોદ એવેદ્યું સર્વજ્ઞહભૂતજ્ઞ્ય ભાવ્યમ્ ॥

उतामृतत्वस्येशानोऽहन्नेनाति शङ्कति ॥ २ ॥

अेतावानस्यमहिमा तोष्ट्यायंश्च पूरयः ॥

पादोऽयं त्रिंशद्वाभूतानि त्रि पादस्याभूतन्द्दिवि ॥ ३ ॥

त्रिपाह्वर्ध्वऽङ्गैतुष्टयः पादोन्मेषालवत्पुनः ॥

ततोऽपि प्रपञ्चः व्यक्तामत्साशनाशनेऽयमिति ॥ ४ ॥

ततोऽत्रिराज्ययत त्रिराज्येऽधि पूरयः ॥

सज्जनतोऽप्यत्यरिश्च्यतपश्च्यत्वाह्लुभिभयोपुरः ॥ ५ ॥

तस्माद्यज्ञात्सर्वैर्भुतः सम्भृतमृषाहोयम् ॥

पशंस्तंश्चक्रेवायज्यानारण्याआभ्याश्च्यये ॥ ६ ॥

तस्माद्यज्ञात्सर्वं हुतं क्रयः सामानिज्जिरे ॥

७८६७८९१०१११२१३१४१५१६१७१८१९२०२१२२२३२४२५२६२७२८२९३०३१३२३३३४३५३६३७३८३९४०४१४२४३४४४५४६४७४८४९५०५१५२५३५४५५५६५७५८५९६०६१६२६३६४६५६६६७६८६९७०७१७२७३७४७५७६७७७८७९८०८१८२८३८४८५८६८७८८८९९०९१९२९३९४९५९६९७९८९९१००१०११०२१०३१०४१०५१०६१०७१०८१०९११०१११११२११३११४११५११६११७११८११९१२०१२११२२१२३१२४१२५१२६१२७१२८१२९१३०१३१३२१३३१३४१३५१३६१३७१३८१३९१४०१४११४२१४३१४४१४५१४६१४७१४८१४९१५०१५११५२१५३१५४१५५१५६१५७१५८१५९१६०१६११६२१६३१६४१६५१६६१६७१६८१६९१७०१७११७२१७३१७४१७५१७६१७७१७८१७९१८०१८११८२१८३१८४१८५१८६१८७१८८१८९१९०१९११९२१९३१९४१९५१९६१९७१९८१९९२००२०१२०२२०३२०४२०५२०६२०७२०८२०९२१०२११२१२२२१३२१४२१५२१६२१७२१८२१९२२०२२१२२२२३२२४२२५२२६२२७२२८२२९२३०२३१२३२२३३२३४२३५२३६२३७२३८२३९२४०२४१२४२२४३२४४२४५२४६२४७२४८२४९२५०२५१२५२२५३२५४२५५२५६२५७२५८२५९२६०२६१२६२२६३२६४२६५२६६२६७२६८२६९२७०२७१२७२२७३२७४२७५२७६२७७२७८२७९२८०२८१२८२२८३२८४२८५२८६२८७२८८२८९२९०२९१२९२२९३२९४२९५२९६२९७२९८२९९३००३०१३०२३०३३०४३०५३०६३०७३०८३०९३१०३११३१२३१३३१४३१५३१६३१७३१८३१९३२०३२१३२२३२३३२४३२५३२६३२७३२८३२९३३०३३१३३२३३३३३४३३५३३६३३७३३८३३९३४०३४१३४२३४३३४४३४५३४६३४७३४८३४९३५०३५१३५२३५३३५४३५५३५६३५७३५८३५९३६०३६१३६२३६३३६४३६५३६६३६७३६८३६९३७०३७१३७२३७३३७४३७५३७६३७७३७८३७९३८०३८१३८२३८३३८४३८५३८६३८७३८८३८९३९०३९१३९२३९३३९४३९५३९६३९७३९८३९९४००४०१४०२४०३४०४४०५४०६४०७४०८४०९४१०४११४१२४१३४१४४१५४१६४१७४१८४१९४२०४२१४२२४२३४२४४२५४२६४२७४२८४२९४३०४३१४३२४३३४३४४३५४३६४३७४३८४३९४४०४४१४४२४४३४४४४४५४४६४४७४४८४४९४५०४५१४५२४५३४५४४५५४५६४५७४५८४५९४६०४६१४६२४६३४६४४६५४६६४६७४६८४६९४७०४७१४७२४७३४७४४७५४७६४७७४७८४७९४८०४८१४८२४८३४८४४८५४८६४८७४८८४८९४९०४९१४९२४९३४९४४९५४९६४९७४९८४९९५००५०१५०२५०३५०४५०५५०६५०७५०८५०९५१०५११५१२५१३५१४५१५५१६५१७५१८५१९५२०५२१५२२५२३५२४५२५५२६५२७५२८५२९५३०५३१५३२५३३५३४५३५५३६५३७५३८५३९५४०५४१५४२५४३५४४५४५५४६५४७५४८५४९५५०५५१५५२५५३५५४५५५५५६५५७५५८५५९५६०५६१५६२५६३५६४५६५५६६५६७५६८५६९५७०५७१५७२५७३५७४५७५५७६५७७५७८५७९५८०५८१५८२५८३५८४५८५५८६५८७५८८५८९५९०५९१५९२५९३५९४५९५५९६५९७५९८५९९६००६०१६०२६०३६०४६०५६०६६०७६०८६०९६१०६११६१२६१३६१४६१५६१६६१७६१८६१९६२०६२१६२२६२३६२४६२५६२६६२७६२८६२९६३०६३१६३२६३३६३४६३५६३६६३७६३८६३९६४०६४१६४२६४३६४४६४५६४६६४७६४८६४९६५०६५१६५२६५३६५४६५५६५६६५७६५८६५९६६०६६१६६२६६३६६४६६५६६६६६७६६८६६९६७०६७१६७२६७३६७४६७५६७६६७७६७८६७९६८०६८१६८२६८३६८४६८५६८६६८७६८८६८९६९०६९१६९२६९३६९४६९५६९६६९७६९८६९९७००७०१७०२७०३७०४७०५७०६७०७७०८७०९७१०७११७१२७१३७१४७१५७१६७१७७१८७१९७२

तरम्माहश्वाऽअजयन्तते के योभयाहतः ॥

ગાવો હજારિરે તસ્માત્તસ્માન્નજ્ઞતાઽ અજ્ઞવયઃ ॥ ૮ ॥

तं न न सम्भविषि प्रौक्षि-पुत्रपञ्चममभ्यतः ॥

तेन देवाऽऽयन्तसाक्ष्याऽऽपयन्त्ये ॥ ८ ॥

नत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ॥

मुष्णिकमस्या सीत्तिम्भाह किमूपादाऽ उच्यते ॥ १० ॥

आह्वयितुमभ्युपमासीद्वाह्वराजः कृतः ॥
 गिरुतदस्यजद्वैतः पञ्चयागुंशः कोऽ अग्नयत ॥ ११ ॥
 यन्द्रमा मनसोऽन्तश्चक्षोः सुखं कोऽ अग्नयत ॥
 श्रोत्राद्वायुश्च्यव्राणुश्च्यमुष्मादग्निरग्नयत ॥ १२ ॥
 नाभ्याऽ आसीदन्तरिक्षगुंशीष्णोर्ध्वौः समवर्तत ॥
 पद्भ्याम्भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाऽ अदृश्यन् ॥ १३ ॥
 नत्पुङ्गवेषु लुविषादेवायमभतन्वत ॥
 व्यसन्तोऽ स्यासीदग्नय ॥ श्रीभऽ धृमः शरद्विः ॥ १४ ॥
 सप्तास्यासन्नपरिधयस्त्रिः सप्तसभिधः कृताः ॥
 देवाण्यमन्तन्वानाऽअयन्तन्पुङ्गवपशुम् ॥ १५ ॥
 नरोनजमभ्यन्तदेवास्तानिधर्माणिप्रथमा न्यासन् ॥
 तेषां कृमिर्हिमानः सयन्तजत्रपूवंसाह्वयाः सन्तिदेवाः ॥ १६ ॥
 अद्वयः सम्भूतः पृथिव्यैरसान्यविविधकर्मणः समवर्तताञ्च ॥
 तस्यैवैष्टाविविध द्रूपमेतितन्मर्त्यस्यदेवत्वभाजनमग्रे ॥ १७ ॥
 वेदाहमेतम्पुङ्गवमहान्तमाह्वयवर्णन्तमसः परस्तात् ॥
 तमेवविदित्वातिमृत्युमेतिनान्यःपन्था विवद्यतेयनाय ॥ १८ ॥
 प्रणपतिश्चरतिगच्छेद्व्यन्तरग्यमातो अह्वया विवग्यते ॥
 तस्य जेनिम्परिपश्यन्ति धीरास्तस्मिन् हस्तस्थुर्भु-
 वनानि विवश्वा ॥ १९ ॥
 जे देवेष्वयमव्यातपतिजेदेवानाम्पुरोहितः ॥
 पूर्वो जेदेवेष्वेवोऽन्तोनमोऽयायमव्याह्वये ॥ २० ॥
 इयमव्याह्वग्नयन्तो देवाश्चैतद्व्युवन् ॥
 नरत्वैवमव्याह्वो विवद्यतेतस्य देवाऽअसन्नवशे ॥ २१ ॥
 श्रीश्चतुर्दक्षीश्च पत्न्या वहोरात्रे पाश्चै नक्षत्राणिपुङ्गवमश्विन्पत्न्यात्तमा
 धृष्णुमिषाणामुम्भडपिण्डसर्वलोकाऽह्वयवर्णान् ॥ २२ ॥
 (समाप्तम्)

મધ્યાહ્ન સંધ્યા.

પ્રાતઃ સંધ્યા કર્યા પછી ઘરની બહાર જવું પડ્યું હોય અને સ્નાનની અનુકૂળતા હોય તો જરૂર સ્નાન કરવું. તેમ ન બનેતો કોણી સુધી લાથ ધોઈ નાંખવા અને ગોઠણ સુધી પગ ધોવા તથા આઠ દસ કોગળા કરી મુખ પણ ધોઈ નાંખવું. સાયંસંધ્યા કરવા પહેલાં પણ આ સૂચના ધ્યાનમાં રાખવી. પ્રાતઃસંધ્યા કરતાં જોટલું વિશેષ છે તેજ નીચે બતાવ્યું છે.

આવાહન નીચેના મંત્રથી કરવું.

[ૐ સાવિત્રીં યુવતીં શુકલાં, શુક્લવસ્ત્રાં ત્રિલોચનામ્ ।

ત્રિશૂલિનીં વૃષારુઢાં, યજુર્વેદેન સંસ્થિતામ્ ॥ ૧ ॥

રૂદ્રાણીં રૂદ્રદૈવત્યાં, રૂદ્રલોક નિવાસિનીમ્ ।

સાવિત્રિ ઇંદ્રસાં માતર્, રૂદ્રયોનિ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૨ ॥

મંત્રાચમન ગાયત્રી મંત્રથી અગર અવકાશ હોયતો નીચેના મંત્રથી કરવું.

ૐ આપઃ પુનન્તુ પૃથિવીં, પૃથિવી પૂતા પુનાતુ મામ્ ।

પુનન્તુ અહ્મણુરુપતિર્, અહ્મ પૂતા પુનાતુ મામ્ ॥ ૧ ॥

યદુઽષ્ટિમલોજ્યં ચ, યદ્વા દુશ્ચરિતં મમ ।

સર્વં પુનન્તુ મામાપોઽસતાં ચ પ્રતિગ્રહં સ્વાહા ॥ ૨ ॥

ગાયત્રીનું વિસર્જન નીચેના મંત્રથી કરવું.

ૐ ઉત્તમે શિખરે જાતા, ભૂમ્યાં પર્વતમૂર્ધનિ ।

રૂદ્રયોનિ, સમુત્પન્ના, ગચ્છ દેવિ યથાસુખમ્ ॥ ૧ ॥

છેવટમાં (અનેન મધ્યાહન સંધ્યાખ્યેન) ઇસાદિ કહી સમાપ્તી કરવી.

મધ્યાહ્ન સંધ્યા સમાપ્ત

સ્નાયં સંધ્યા.

પ્રાતઃકાળની સંધ્યા કરતાં સાયંકાળની સંધ્યામા જે ફેર છે તેજ નીચે બતાવ્યો છે.

આવાહન નીચેના મંત્રોવડે કરવું.

ૐ વૃદ્ધાં સરસ્વતીં કૃષ્ણાં પીતવસ્ત્રાં ચતુર્ભુજમ્ ।
શંખચક્ર ગદા પદ્મ હસ્તાં ગરુડવાહિનીમ્ ॥
અદ્યાશ્રમ માવાસામાયાંતીં સૂર્યમંડલાત્ ॥ ૧ ॥
આગચ્છ વરદે દેવિ, ચક્ષુરે વિષ્ણુવાદિનિ ।
ભારતિ છંદસાં માતર્, વિષ્ણુયોનિ નમોઽસ્તુ તે ॥ ૨ ॥

મંત્રાયમનનો મંત્ર પણ નીચે પ્રમાણે બોલવો.

[ૐ અગ્નિશ્ચ મા મન્યુશ્ચ, મન્યુપતયશ્ચ;
મન્યુકૃતેભ્યઃ, પાપેભ્યો રક્ષન્તામ, યદૃક્ષ્ણ
પાપમહાર્પમ, મનસા વાચા હસ્તાભ્યામ,
પદ્મભ્યામુદરેષુ શિશ્ના અહસ્તદવલુપતુ,
યતિકંચદ્ દુરિતં મયિ, ઇદમહં મામમૃતયોનૌ,
સત્યે જ્યોતિષિ જુહોમિ સ્વાહા ॥]

ગાયત્રી વિસર્જનનો મંત્ર નીચે પ્રમાણે છે.

ૐ ઉત્તમે શિખરે જાતા, ભૂમ્યાં પર્વતમૂર્ધનિ ।
વિષ્ણુયોનિ સમુત્પન્ના, ગચ્છ દેવિ યથાસુખં ॥

અંતમાં [અતેન સાયંસંધ્યાખ્યેન] ઈત્યાદિ બોલી ક્રિયા સમાપ્ત કરવી.

સમાપ્તમ્.

મોક્ષ મંદીર.

અમદાવાદ-હાજપટેલની પોળ.

મોક્ષ મંદીર શું છે અને શું કામકાજ કરે છે તે સંબંધી ગુજરાત તથા ગુજરાત બહાર ઘણા લોકો સમજી શક્યા છે. મોક્ષ મંદીરમાં શ્રીમદ્ ભાગવત ઉપર થતાં અસરકારક વ્યાખ્યાનો મોક્ષ પત્રિકા નામના માસિકમાં ૨૦૦૦ નકલથી પ્રગટ થાય છે. તોપણ તે માસિકનો હજી જેટલો ફેલાવો થયો જોઈએ તેટલો થયો જણાતો નથી. કારણકે તે વ્યાખ્યાનોના પ્રતાપથી લોકોને તન મન અને ધન ત્રણેનો લાભ થયો છે. ભાષા સાદી અને સરલ છતાં હિતમ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું સાધન છે. ઉપદેશ સર્વ ધર્મો હોવાથી જૈન, હિંદીયા, સ્વામીનારાયણ, શૈવો, વૈષ્ણવો, પારસી વિગેરે તેનો ખડોળો ઉપયોગ કરે છે. એક માસે સો રૂપૈયા ખર્ચતાં પણ ન મળે તેવો લાભ વરસ દહાડે માત્ર રૂ. ૨) ભરવાથી ઘેરબેઠાં મોક્ષ મંદીરની કથા સંભળાય તેવી આ યુક્તિ છે-ટેલીફોન અગર ફોનોગ્રામ છે. દરેક સંજ્ઞન સ્ત્રી પુરુષને ઘરમાં સત્કાર કરવા લાયક માસીક છે.

જે રૂપૈયામાં બાંધીસનો લાભ થાય તો બીજી સાલ ચાલુ રાખવું. સદરહુ માસીક સંવત ૧૯૭૬ ના માધ માસથી પ્રગટ થાય છે. ચાલુ સાલના માધથી ત્રીજું વરસ બેઠું. ૭૬ તથા ૭૭ની સાલના તમામ અંકો પાછાં પુઠાથી બંધાવી બધાંજણીના ૦-૬-૦ લીધા વિના દરેકના રૂ. ૨-૨-૦ થી બહારગમ પોસ્ટ દ્વારા મોકલાય છે અહીં મંદીરે જઈ લઈ જનાર પાસેથી માત્ર રૂ. ૨) લેવાય છે.

પુસ્તકના પ્રમાણમાં તેની કીમત ઘણી જુગ છે. હવે નકલો થોડી છે માટે કાંઈક જીવન કળા ખીલવવાની ઇચ્છા હોય તો આગસ

ન કરસો. પૈસા ખરચવા ન અને તો કોઈક દિવસે સવારના આમ
વાગતે કચ્છના પધારણે. જોવા જેવું છે તે ઉપરાંત નીચેના
પુસ્તકો પણ પ્રમદ કર્યા છે.

મોક્ષમણી—ગુલસીદાસ કૃત રામાયણમાંથી ચુટી કાઢેલા
ઉત્તમે ઉત્તમ પ્રમાણે ચોખ્ખા સાથે ગુજરાતી ટાઇપમાં
તથા ગુજરાતી લીંકા સહિત ગ્રેવીસ ફરમાનું પુસ્તક. ૦-૮-૦

મોક્ષમણી પ્રથમ ભાગ—શ્રી શંકરાચાર્યનું ચર્પટ પંજરીકા
નામનું રેતોન શ્લોકો પદ્મજેદ વિગેરે તમામ ગુજરાતી
ટાઇપમાં ૦-૧-૩

મોક્ષમણી બીજો ભાગ—શ્રી શંકરાચાર્યનું મોહમુદગર
(ઉપર પ્રમાણે) પુસ્તકો ખલાસ થઈ ગયા છે. ૦-૧-૩

મોક્ષમણી ત્રીજો ભાગ—શંકરાચાર્યનો તત્વમોધ. (ઉપર
પ્રમાણે) ૦-૩-૦

મોક્ષમણી ચોથો ભાગ—શ્રી શંકરાચાર્યનો આત્મમોધ
(ઉપર પ્રમાણે) ૦-૩-૬

મોક્ષમણી પાંચમો ભાગ—મહાત્મા ગુલસીદાસજીની
મણીરત્નમાળા (ઉપર પ્રમાણે)... .. ૦-૨-૦

આરંભ—એક પુરાકમાં બાંધેલા ૦-૮-૩

(**મોક્ષમણી**—મંગલનારે કરેલ ભાગે ૦-૦-૬ પૈસાના મોક્ષમણી).
ચુકવંચ પ્રથમ તથા દ્વિતીય સર્ગ-પદ્મજેદ, ગુજરાતી તથા અંગ્રેજી
ભાષાંતર સહિત-કીમત ૦-૧૨-૦ બાર આના છે.
વિદ્યાર્થી માટેની કીમત ૦-૮-૦.

મોક્ષમણી

